

Az országos magyar izr. tanító-egyesület

ÉRTESITŐJE.

Megjelen havonkint egyszer.

Felelős szerkesztő: SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Az előfizetési pénzek és tagsági díjak
Ózer Zsigmond egyleti pénztárnokhoz
Klauszál-utca 4. szám küldendők.
Szerkesztői iroda Sip-utca 12. sz.

Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-
egyesület.”
Előfizetési ár: Nem tagok számára
egész évre 2 frt.
Az egyesület tagjainak díjmentesen jár.

Berndorfer Kálmán.

szül. 1819-ben Gyöngyösön, meghalt 1884. nov. 22-én Székesfehérvárott.

A kornak mindig nagyon rossz jele, ha azt a mult idők folyásával összehasonlítjuk és a régi „jó” idöket kell dicsérnünk, mert ez természetellenes valami, mert hanyatlásra és nem haladásra vall. És fájdalom! helyzetünkben csakis a régi „jó” idökről kell beszélnünk, ha a szabadságharcz előtti idök jelenségei jönnek szóba, ha a magyar nemzet ébredési korszakának történetét szellöztetjük, azon korszakét, midön a magyar nemzet legjelesebbjei az 1789-iki nagy eszméktől átszellemülve, az egyenlőség, testvériség és szabadság korszakát előkészítették és pedig a haza minden fia számára faj és valláskülömbőség nélkül.

És e hazának zsidósága nem maradt utólsónak, mely a nemzet aspirációit megértette, mely apathiában maradt volna, mikor egy nagy költö a »Szózatot« adta egy a szabadságért élő haló nemzet ajkára.

Az ébredés ezen korszakában nevelkedett, ennek fia volt nemes barátunk és hű bajtársunk **Berndorfer Kálmán**.

Akkori időben még nem ugy faragták a néptanítókat, mint mostanában; zsidó tanító-képzőintézet még csak a hő vágyak közé tartozott, de általános országos tanítóképzők sem voltak és a hol voltak, nem Pestalozzi és Diesterweg. Herbath és Ziller volt a jelszó. A Bihariakat és Lederereket nem a paedagogiai filozofia, az apperczepeció, szoktatás vagy oktatás, a Traitlereket és Radókat nem a tulterheltetés vagy concentráció kérdése hozták összeütközésbe. Azon praeparandiák főczélja volt: iskolamestereket nevelni, kiknek fővirtusok legyen, hű robotosokat, alázatos jobbágyokat nevelni a földes urnak, és a contribuens misera plebst türelmessé re és istenben megnyugvásra tanítani, ha az olygarcha ispánjának jó vagy rossz kedvében eszébe fog jutni olvasatlan 25-öt a rabszolga testére huzatni.

A zsidók rendszeren ugyanazon művelődési processuson mennek át, mint az a nemzet, melynek kebelében élnek. Így van és volt az nálunk is. Hogy a zsidók is versenyezhesse nek az eléggé elmaradt nemzeti tanintézet-

ményekkel, hogy a művelődés ugyanazon színvonalának magaslatán megállhassanak, meg volt nekik is specziálitásuk és ez — a cheder volt.

És a cheder volt Kálmánunknak is első iskolája.

Jeles férfiak akkor is kiváltak bőven hitfeleink közül, a min- azonban nem fog csudálkozni senki, miután tudjuk, hogy az a korbéli elég rossz népnevelési ügy mellett a hazának akárhány kiváló és tudós férfia volt; hiszen minden egyes vármegyének voltak jól iskolázott status-férfiai.

A lényeges különbség csak abban állott, hogy a haza más tudósai a társadalom bármely osztályában érvényesíthették tudományukat, a zsidó előtt pedig csak két ut állott nyitva: az orvosi vagy tanítói pálya. De az orvosok is rendszeren a tanítói pályával kezdték. Ez is egy oka annak, hogy a zsidó népiskola fejlődésére az orvosok a legnagyobb és mondhatjuk a legüdvösebb befolyást gyakorolták.

Az ébredés korszaka volt tehát, mikor Kálmán barátunk mint 14 éves fiú hagyta el Gyönkön a szülei házat. A nemzet jobbjai kiadták a jelszót a haladásra és polgárosodásra; az 1836⁷. országgyűlés a magyar nyelvet hivatalos nyelvnek törvénybe iktatta; a zsidók megértették a kor szózatát; a régi cheder mindinkább eltűnt és helyt engedett a modern iskolának, vagy legalább a modernizált chedernek, hol a héber tantárgyakon kívül már németül és helylyel közzel már magyarul is tanítottak.

Legjelesebb tudósaink — elzárva lévén előttök minden más pálya, és szilárd jellemöknél fogva az utilitásnak sem hódoltak még oly mérvben, hogy hitöket egy zsiros falatért áruba bocsátották volna, mint teszik azt a mai kor fiai, a népiskolákban foglaltak helyet. Kláber Budapesten, Hochmut Ábrahám Miskolczon, Raskov Lovasberényben, Zirndorfer és Löwenstein L.-Sz.-Miklóson, Szkrejinka Aradon. széles körökben hirneves tudósok voltak. Berndorfer Kálmán szegény, de becsületes szülők gyermeke, a cheder neveltje, 14 éves korában német születési helye közeliében fekvő Szakáll magyar faluban az iskolamesternél megtanult magyarul írni, olvasni. 18 éves korában már mint ráczalmási tanító Jób könyvének több fejezetét, Jeremiás siralmait és több szelichót (alkalmi imádságok a bűnbánási napokban) magyarra fordította. Itt ismerkedett meg a fiatal emberrel Fischer Károly, egy adonyi fakereskedő, ki mély tudományával szép hirre tett szert Fehérmegyében és több népiskola létesítésén működött közre e megyében. Az 1848-iki zsidó évköny szép értekezést tartalmaz az ügyről Fischer Károly tollából; tudományosságával a fakereskedés terén azonban nem vitte sokra és meghalt Ó-Budán, mint az ottani hitközség főjegyzője. 1845-ben Berndorfer Kálmán az ő ajánlatára megválasztatott az akkor keletkezett lovasberényi iskolában a magyar nyelv tanítójának.

Ezentul már Berndorfer Kálmán a legkiválóbb magyar zsidótanítók közé tartozott. Fáradhatlan szorgalommal munkálkodott önkiképzésén; műveltsége és szakképzettsége tiszteletet vivott ki neki mindenki előtt, a kivel érintkezésbe jött és a mellett igen jó tanító volt, methodikájával a legszebb sikereket aratott. Szerénysége és igénytelensége pedig a legszeretetreméltóbb emberré tették.

1850-ben megnősült. Egy zsidó nemes család leányát, Hahn Marit vezette oltárhoz. Nemes családot mondtam. Azon korban t. i. mikor zsidók még nem vették a kutyabőrt drága pénzen, hogy czimereiket fitogtathassák, voltak zsidó családok, kik önfeláldozólag küzdöttek eltiprott feleikért, kik vagyonukat, tudományukat, népök jólétének előmozdítására és nyugalmanak biztosítására felhasználták. Ezek voltak azután a nemes családok. Ilyen volt a moóri

zsidó községből származott Hahn család és ilyen férfi volt Hahn Mark, Berndorfer gyászoló özvegye édes atyja.

De mindez nem mentette meg barátunkat, hogy osztályrészülné ne jusson neki is bőviben abból a mi az akkori zsidó tanítók közsorsa volt és részben még ma is : a vándorbot és nyomasztó szegénység. Volt ő Veszprémben, Váczt, Baján, Sz.-Fehérvárott és még egynehány helységben. De legméltatlabbul bánt vele a fehérvári orthodoxia. Szövetkezvén a klerikalizmussal, a konkordátum egyik főbajnokával Majer kanonokkal, ki a zsidó iskola igazgatója is volt, kituszkálták helyéből annak daczára, hogy az egész haladópárt élén Dr. Zipser főrabbival támogatta Rövid időre le is mondott a tanítói pályáról és egy nagykereskedésben mint könyvelő működött ; de az ő eleme az iskola volt és oda ujolag visszatért. 1868 ban a fehérvári kereskedelmi testület kereskedelmi iskolát nyitott és Berndorfer Kálmánt hívta meg igazgatónak Ott működött élete utolsó leheletéig. Utolsó leheletéig mondom, mert a tanszéken ülve összerogyott és egy pár nap mulva kilehelte nemes lelkét. Sokat dolgozott, sokat fáradozott, sokat szenvedett. A fehérvári értelmiség, az ottani kath. gymnasium, a főreáliskola, növendékek, tanárok és igazgatók mind megjelentek végtisztességére. Mély köszönettel registráljuk De ki fog az érdemes férfi elárvult, szegényen maradt családjáról gondoskodni, csak némileg gondoskodni? Ismerem Fehérvárt és művelt közönségét és ez megnyugtat. Legyen áldott az ő emléke.

Szántó Eleázár.

A rajztanításnak alapelvei és kivételének ferdeségei.)*

A rajzolás oly dolog, melynek szükségességét lépten-nyomon mindenki érzi, akármely életpályán legyen és mégis sajnosan tapasztalnunk kell, hogy iskoláinkban még eddig nem talált kellő méltatást és a hol fontosságát fel is fogták, vagy ferde rendszer szerint vagy minden rendszer nélkül is kezelik.

Erre nézve nem tehetünk különbséget a nép-, polgári és más rangú iskolák közt egyikkel sem, sőt a tanítóképző intézetekben, melyek első sorban hivatva vannak valamely tantárgy módszerére nézve mintául szolgálni, legkevésbé követik a rajztanítás természetes és helyes tanmódját. Szóval a rajztanítást oly kevés sikerrel kezelik, hogy ily alakban nyujtva nemcsak, hogy nem felel meg a célnak, hanem több kárt tesz mint használ.

Itt tehát orvoslás szükséges A rajztanítást jobb irányba terelni a szakférfiak feladatához tartozik, sőt erkölcsi kötelességök a helytelennek ismert tanmód ellen tőle telhetőleg küzdeni. Jelen cikknek célja először a főt jelzett ferdeségeket földeríteni és aztán azon nézeteket és elveket kifejteni, melyek alapján mi a rajztanítástól jobb sikert várunk.

Az iskolában divó rajztanítás tulajdonképen nem is a rajzolásra, hanem rajzok másolására tanít, minthogy a tanulók évek hosszú során át mások által rajzolt minták utánzásával foglalkoztatnak, a mi pedig nem a rajzolás célja.

Az ily rajzolás által nem tanul a növendék helyesen látni ; helyes látás nélkül pedig senki sem lesz jó rajzó.

Hogy a rajzok utánzása a technikai ügyesség elsajátítására szükséges volna, nem látjuk be, mivel arra a természeti tárgyak lerajzolásánál szint-oly bő alkalom nyilik.

Hibának tartjuk továbbá, hogy az egyenes és görbe vonalok kifogás-

*) Ezen igen jeles szakférfiu tollából származó czikre különösen figyelmeztetjük a t. olvasót. A czik folytatását készségesen fogjuk közölni. Szerk.

talan rajzolására oly nagy súlyt fektetnek. Az a rengeteg idő, mely itt kárba vész, sokkal hasznosabb dolgokkal tölthető be. Hisz még a művésznak sem okvetlen szükséges, hogy szabadkézzel tökéletes jó egyenes vonalat vagy kört birjon rajzolni. Miért ne szabadna rajzeszközöket használni, melyek tulajdonképen arra valók!

Már a kezdő tanulóktól abszolút egyenes vonalnak a „Block“-ra való szabatos rajzolását kívánják, a mi pedig a lehetetlenségek közé tartozik, mert erre gyakorolt ember sem képes.

A táblán előrajzolni és a, gyermekekkel utánoztatni ép oly kevés haszonnal jár, mintha valakinek a levelét letisztáznók, hogy ezáltal fogalmazni tanuljunk.

A másolásnál nem tanul a rajzoló a térben levő testeket bár egyszerű körvonalakban is előtűntetni, így nem fejlesztetik a formaérzés, nincs alkalma a testek méreteit helyesen megítélni sem alakjára, sem nagyságára nézve.

Ilyen eltévesztett irányu a rajztanítás a népiskolában, a polgári iskolában, a gymnasiumban, a tanítóképző intézetekben, sőt a reáltanodában is. Mindenütt csak másolnak. A technikai ügyesség elsajátítása kedvéért áldoznak 10—12 évet, és mire azt a nagyfontosságú ügyességet elnyerték, a gyermekekből ember lett, öntevékenyen rajzolni pedig még mindig nem képes. Ha másolás előkészítés, hol találni annak konsequent alkalmazását? Legfőlebb a szakiskolákban, melyeket csak egyes, a ferde rajztanítási rendszer daczára kiváló rajzolókat további kiképzetés végett látogatnak. A rajztanítás általános bevezetése mindennemű és rangú iskolákba pedig nem ezen egyesek végett történt. Célja sokkal általánosabb és behatóbb.

A rajzolás — értjük az öntadatos szabatos rajzolást, nem a másolást — mindenkire nézve szükséges; nem nélkülözheti senki a nélkül, hogy ezen fontos ügyesség hiánya nála érezhetővé nem válna.

Ha már most a másolás oly céltalan, miért ragaszkodnak mégis oly annyira e tanmódhoz? Melyik volna a helyesebb mód? Miképen lehetne a rajztanítást nagyobb sikerrel vezetni? Honnan induljon a kezdeményezés erre nézve?

Ezek lesznek a következő fejtegetéseim tárgyai.

K. I.

Az iskolai szünnapok.

Elfogulatlan ítélő bizonyára nem zárkozhatik el annak elismerése elől, hogy a jogegyenlőség törvény által való biztosítása óta a magyarországi zsidóság majdnem óriási lépésekkel halad azon ösvényen haladt, melyről évszázadokon keresztül leszorított és melyen a századok óta történt hátramaradás minden nyomát iparkodik bámulatraméltó kitartással elenyészteni.

A korrall való gyors haladás, a vallási törvénybe nem ütköző elévült társadalmi szokásokból való eszélyes kivetkőzés, a korszerű művelődés, a hazafias törekvés és a lehetőség szerinti assimilálódás jellemzi a modern, felvilágosodott zsidóságot, mely büszke öntudattal utalhat a tökéletes és előnyös átalakulást előidézett rövid 17 évből álló korszakra, mely végeredményében fölér az évszázadokat igénylő fejlődés korszakával.

Azon vasborona, mely ezen gyors haladáshoz az utat egyengette, óriási sebességgel vonatott végig az annyi időn keresztül elhanyagolt, más-

különben dusan termő szántóföldön csak azért, hogy az évszázadokon át éhezők minél hamarabb arathassanak. Innen származott az, hogy a borona vasszögei nem morzsolnak szét minden rögöt.

Nyílt őszinteséggel be kell vallanunk, hogy gyors haladásunk közben nem morzsolunk szét **minden** rögöt, ilyenek még ma is léteznek s ezeket most elleneink fejekhez akarnák vágni, de mi a helyett, hogy az ő rögökkel visszahajigáloznánk, a magunk érdekében is sokkal okosabban cselekszünk, ha a gyors haladás következtében szétmorzsolatlanul maradt rögöket utólag lassanként és egyenként szétmorzsolgatjuk. Talán sikerül ezáltal elleneink rögöszmeit is megszüntetnünk.

Kétséget sem szenved, hogy a legörvendetesebb haladás a zsidó felekezeti iskolák ügyeinek olymértvű lendületében található, hogy a mai iskolaügy állása, alig másfél évtizednyi előmozdítása évszázadok mulasztásainak helyrehozatalát tünteti fel. Következésképen kétségtelen az is, hogy az ezen ügy gyors előmozdításában nyilvánuló rohamos haladás sem lehetett egészen tökéletes, az óriási sebességgel vonatott vasborona e téren is hagyott néhány szétmorzsolatlan göröngyöt.

Ilyen, magától bizonyára szét nem málló göröngy — hogy a többek között csak egyet említsek — az iskolai szünnapok ügye, mely törvény és számtalan rendelet által célzott szabályozása dacára ma még ország-szerte rendezetlen, egyöntetű megállapodást nélkülöző szabálytalan állapotban van.

Nem akarom e lapok t. olvasóit, illetve azokat, kik ezen igénytelen soraimat nagybecsű figyelmökre méltatni szivesek lesznek, azon számtalan ministeri és orsz. irodai rendelet felsorolásával untatni, melyek az iskolai szünidőkre vonatkozólag kiadattak. Tudjuk, hogy ezen rendeletek kisebb-nagyobb mértékben a létező törvények ide vonatkozó részeinek körülményesebb körülírására, szorosabb értelmezésére, szóval végrehajtási módjára vonatkoznak.

De nem mulaszthatom el különösen hangsúlyozni azt, hogy ugy a ministerium és annak közegei, mind pedig maga az országos iroda rendeleteivel annyira összeütközésbe hozta a népoktatási törvényt a congressusi szabályzattal, hogy most már a cong. iskolákra nézve egyiket sem lehet tökéletesen mérvadónak tekinteni.

Kezdjük ennek bebizonyítását mindjárt a nagy szünidőknél.

A Congr. szabályzat értelmében a nagy szünidőket Elul hó közepétől Tischri hó végéig kell megtartani. Ezzel szemben a ministerium minden közege — egészségügyi és paedagogiai szempontból igen helyesen — a legszigorubban örökös a felett, hogy a nagy szünidő július és augusztus hónapjaiban tartassék meg, dacára annak, hogy — mint az orsz. iroda 1878. évi 5253. számú körrendeletében különösen kiemelte — a vallás és közoktatásügyi minister 1878. évi 20503 sz. a. a. kelt rendeletében a tanítás idejére és a szünidőkre nézve kimondta, hogy a Congr. szervezkedést elfogadó hitközségekre nézve ez érdemben is a congressus által alkotott szabályzatok a mérvadók.

A nagy szünidő idejéül kényszerüségből, de eszélyességből is július és augusztus hónapja lévén minden valamire való zsidó iskola által elfogadva, az új tanév természetesen szeptember elején veszi kezdetét, vagyis ugyanakkor, mikor a Congr. szabályzatok értelmében a nagy szünidőnek kellene kezdődnie.

Ebből az egy összeütközésből is egész sora a rendszertelenségnek származik.

A tanévvel kezdődik a zsidó ünnepek egész sora, a mikor minden izr. felekezeti iskolának szünetet kell tartani. Már most az egyik hitközségi tag érzelmeivel megegyeznék az, ha az iskolai szünet specialiter az ünnep napján tartatnék; se előtte, se utána, se engesztelés napja, sem pedig más ünnepek előtt vagy után egy órányi szünet nem volna. Más hitk. tag ellenben halálos vétkeknek tartja már azt is, hogy chol hamoed szukosz-kor előadások tartatnak a zsidó iskolában, nem ~~hogy~~ még azt is megengedhetőnek tarthatná, hogy engesztelés napja előtti napon rendes előadások folyjanak.

Hol a törvény vagy rendelet, mely ilyenkor zsinórmértékül szogálhat? És ki a hitk. tagok között ilyenén származó összeütközés áldozata? Természetesen a tanító, ki, ha az egyik zsidó véleményét teszi magáévá, akkor a másik által a szünnapok uáni hajhászattal, ha pedig a másik zsidó véleménye szerint jár el, legalább is eretneknek vádoltatik.

Néhány évvel ezelőtt, különösen pedig a Congr. szabályzat megalakításakor még általánosan divott a szokás, félévi vizsgálatokat tartani. Akkor helyén volt a Congr. szabályzat amaz intézkedése, hogy ilyenkor Niszan hó 11-től 25-ég, tehát 14 napi szünet legyen a félévi vizsga után. Ma azonban igen sok iskolában nem tartatik többé félévi vizsga. Mi sem természetesebb tehát, hogy ilyen helyen elégségesnek tartják a 10, esetleg 12 napi szünidőt a Pészach ünnep tartamára. Igaz, hogy ez nem baj s én nem ismerek tanítót, ki ebből »tárca«-kérdést csinálna, vagy e miatt csak boszankodnék is; de ez mindenesetre jellemzi a rendszertelenséget és beigazolja azt, hogy nem szokták és nem tudják a törvényt respectálni, mert gyarló emberi észszel sem azt nem lehet kitalálni, miképen vélekednek ilyen dologban ott »fönn«, sem pedig azt, hogy egyáltalában vélekednek-e, tudnak-e ezen nem minden fontosság nélküli dologról.

Ha már erre nézve nem lehet és nem kell törvényt és rendeletet respectálni — így gondolkoznak sokan — nem kell a többire nézve sem, csak akkor, ha — „muszáj“. Már pedig nem „muszáj“ chanuka, purim stb. stb. a Congr. szabályzatok által ünnepeknek declarált, de senki által komoly számba nem vett napokon is iskolai szünetet tartani. Szabad akkor a vallási törvények értelmében is irni, rajzolni, dolgozni stb.

A tanfelügyelő ilyen dologba természetesen nem avatkozhatik, mert ettől mint valláson alapuló felekezeti dologtól eltiltják őt a hitközségek autonom jogai. Az eredmény tehát az, hogy ha a „muszáj“ hatalmával bíró tanfelügyelő, minister nem tiltja és nem rendeli, akkor nem »muszáj« ilyenkor iskolai szünetet tartani.

Tessék tehát az e tárgyban országszerte uralkodó rendszertelenség keserü gyümölcsével jóllakni.

Ezt a rögöt a magasabb sphaerából észre sem veszik, vagy a legjobb esetben oly kicsiny homlokszemnek gondolják, mely nem érdemes a külön intézkedésre. Pedig olyan magamfajta földi sarat taposó és a létező rögöket a legközvetlenebb közelségből ismerő egyének a megmondható, hogy mennyire szükséges, mily sürgősen kívánatos, hogy a hatalom polczán állók leereszkedjenek a rideg földre és erős vasboronával morzsolgassák szét a felülről oly kicsinyeknek gondolt, de valójában külső hozzátapadás következtében is meglehetősen nagyságban létező, tehát a haladás útjában levő rögöket.

Ajánlom ezen igénytelen soraimat az orsz. iroda vezéregyéniségeinek és kérem őket ugy a tanügy, mint pedig igen sok tanító érdekében, hogy eltérőleg a Congr. szabályzat elavult intézkedéseitől és csupán a létező kö-

rülmények tekintetbevételével állapítsák meg az egész évre az iskolai szünnapokat és kötelezzék a Congr. szervezkedést elfogadó hitközségeket, hogy egyöntetűen alkalmazkodjanak e tárgyban az orsz. iroda által kibocsátandó rendeletéhez.

Szolnok, 1884. novemb. hó 24.

Szontágh Jenő.

A közoktatási minister ur látogatása Nagyváradon.

(Első közlemény.)

Mult hó 30-ik napján, iskolánk történetében oly örvendetes esemény adta magát elő, mely miután egyes részleteiben az egész hazai zsidó tanitóságot egyaránt érdekli; kötelességemnek tartom nméltóságu vallás- és közoktatási ministerünk: Trefort Agostonnak iskolánkban tett látogatásáról egyet-mást közölni. Különös fontossággal bir, ittléte alatt hangsúlyozott, a zsidó tanitóság helyzetére vonatkozó nyilatkozata, melyre azonban közléseim folyamán még visszatérek.

Amint a navilapok is érintették Trefort Ágoston, Kolozsvárra való utaztában utjába ejté Nagyváradot is, hová régen tett ígétét beváltandó, október hó 29-én megérkezvén, az indóháznál az ott egybegyült előkelőség és a város tanférfaai által a legszivélyesebben fogadtatott. A reá várakozók lelkes éljenzései közt hajtatott a püspöki lakba, honnan másnap a megye derék, népszerű tanfelügyelője: Sipos Orbán kalauzolása mellett, és a város notabilitásai kíséretében a tanintézetek megtekintésére indult.

Ellátogatván a kir. jogakadémia,- gymnasium,- reáliskola,- a tanító- és tanítónő-képezdébe sorra járta a községi és telekezeti iskolák nagyrészt, miközben az orth. izr. hitközség iskolájához érkezett, hol már a bejáratnál, a 21 tagból álló iskolaszék élén, a buzgó tevékeny iskolaszéki elnök: Róz Ignác a következő beszéddel fogadta:

Nagyméltóságu minister, kegyelmes Urunk! Mint a nagyváradi orth. izr. hitközségi iskola elnöke, nekem jutott azon megtisztelő szerencse, hogy Exelecziádnak mély, hálás és őszinte köszönetünket nyilvánítsam azon kitüntető kegyességért, hogy szerény iskolánkat magas látogatásával megtisztelni kegyeskedett és hogy már előre is tolmácsoljam azon, — bizonyára Exelencziád előtt is örvendetes tény, hogy e tanintézet, mely belső berendezésében talán mögötte áll más, — több anyagi eszközzel rendelkező iskolafentartók tanintézeteiknek, de a legmagyarabb iránya és hazafias szelleme tekintetében a többiekkel mindig lépést tartott és fog tartani ezután is. Isten hozta Exelecziádat körünkbe!

Ezen szépen és lelkesedéssel tartott beszédre a minister a következőket mondá: Megvagyok győződve és már rég tudom, hogy az izraeliták gyermekeik neveltetéseért nagy áldozatokat hoznak; ezt, mint tény, örömmel konstatálhatom; azonban hibáztatnom kell, hogy gyermekeikből csupa orvosokat és ügyvédeket akarnak nevelni. Képezzenek belőlük művelt iparosokat és földművelőket, ez által jobb életpályát nyujtanak gyermekeiknek a megélhetésre.

Ezután az intézetnek négy tágas és egészséges fekvésü tantermébe ment ő Exelencziája. Megdicsérte az egyes osztályokban a gyermekek egészséges színét, helyesnek találta az iskola czélszerű berendezését, mint a tágas iskolaudvart és iskolakertet; megelégedését fejezte ki az iskolát látogatóknak szép száma felett, noha örvendve tapasztalta, hogy az egyes osztályok még nincsenek túltömve. Az egyes osztálytanítóktól behatóan

tudakozódott az iskolalátogatás felől. Miután mindegyik tanteremben jó ideig időzött és külön-külön kifejezte osztatlan meglepedését, megtekintette még a tanítók tanácskozási termében levő szép tanítói és ifjusági könyvtárt, egyuttal a diszkötésű vendégkönyvnek még diszesebben kiállított első lapjára nevét és látogatásának idejét is bejegyezte.

Kiséretében voltak még a megye elsőrangú férfiai is, Br. Horning, Markusowszky miniszteri tanácsossal, Br. Dóry József főispán, Beothy Andor alispán, Dr. Bozóky Alajos jogakadémiai igazgató, Petrovics tankerületi főigazgató, Dr. Nogall püspökhelyettes, Sal Ferencz polgármester stb.

Az iskolát százakra menő embertömeg fogta körül, melynek lelkes éljenzései közt a miniszter kíséretével együtt elhajtatott.

Déli 12 órakor a tisztelgő küldöttségeket fogadta a miniszter, melyek közt volt az izr. iskola tanítótestülete is, melynek tagjai közül Gabel Jakab a következő beszédet intézte a miniszterhez:

Nagyméltóságú miniszter ur, kegyelmes Uram!

A helybeli orthodox-izraelita népiskola tanítótestülete, a szerencsés alkalmat, nagyméltóságodnak városunkban időzését felhasználván, megjelent Exelenciád előtt, hogy hódolatteljes szeretetének és tiszteletének, melylyel nagyméltóságod iránt viseltetik, kifejezést adjon. Vegyül még eme érzelmekbe a legmélyebb hálaérzet is, melylyel kiválóan mi, mint zsidó-tanítók nagyméltóságodnak tartozunk azon atyai gondoskodásért és hathatós oltalomért, melyben felekezettünkbeli kartársainkat minden alkalommal részesíté annyira, hogy ha már most e téren rendezettebb viszonyoknak örvendünk is, ez első sorban nagyméltóságod bölcs, igazságos és erélyes eljárásának köszönhető. Tartsa meg a Mindenható kegyelmes urunkat hazánk és nemzetünk büszkeségére még igen sokáig; ajánljuk magunkat nm. kegyeibe.

A miniszter erre következőleg válaszolt: Voltam iskolájukban és azt teljes meglepedésemre érdemesnek találtam; a mint tapasztalnom jól esett, Önök oly község iskolájánál működnek, hol a tanító értékét megbecsülni tudják; ámde akadtam nagy sajnálatomra oly izr. községekre is, hol a tanítóval bizony embertelenül bánnak; ilyen esetekben a tanítónak helyzetét megvédeni mindenkor kötelességemnek tartottam és valahányszor hasonló esetek fordulnának elő, oltalmamra és támogatásomra mindenkor számithatnak.

A tanítótestület e szavakra lelkes éljenzésbe tört ki.

Sokkal nagyobb fontossággal bír e nyilatkozat ránk nézve, hogysen azt elhallgathatnánk, mindazonáltal ne tekintsük ezt biztatásnak helyzetünkkel való visszaélésre nézve, hanem minmagunk törekedjünk első sorban azon tiszteletet, melynek hiánya miatt annyit panaszkodunk, modorunk és életmódunkkal kivívni.

Pfeiffer Ignác.

Második közlemény.*)

A Tisza kabinetnek egy kiváló tagja, ki ugylátszik sportszerűen úzi tanulmányutjait, alig érkezvén vissza a hazai tanügy érdekében tett nagyobb-szerű külföldi utjáról, melynek eredménye a pozsonyi enuntiatio szerint előttünk ismeretes; máris hazánk egynéhány városaiban jelen meg, hogy szemügyre vegye azok közmívelődési fejlődését, buzdítani és serkenteni, inteni és dorgálni hol ez utóbbira szükség mutatkozik. A miniszter ur e körutjában október 30-án Nagyváradra érkezvén, a hol a küldöttségek

*) Hozzuk e második közleményt is egész terjedelmében a benne előforduló érdekes adatok miatt. Szerk.

egész sora közt a nagyváradi orthodox izr. hitközség előljáróságát s ugyan e község derék tantesületét Gábel Jakab igazgatótanítóval élén fogadni kegyeskedett. Örömmel tölti el keblünket azon vigasz, melyet a miniszter ur a nála tisztelgő hitközség elnökének tek. Ullmann Izidor urnak adott. E válasz — ha beváltatik — minket mint **magyar zsidókat** nagyon érdekel; s szivből kívánjuk, hogy a miniszter urnak ott kifejtett nézetei minél előbb testté váljanak. Mert a magyar zsidóság jelenleg fájdalom! **kivételes rendszabályok** alatt áll; melyek ellen tiltó szavunkat felemelni hitfelekezeti s honpolgári szent kötelességünk!

Mint tanitót felette érdekel a miniszter urnak Gábel Jakab nagyváradi kartárs urhoz intézett válasza. A miniszter ur, kartársaink üdvözlétére — kiknek vezetője a zsidó tanítók véglegesítése közül kifejtett ügybuzgalmát szép szavakban megköszöné — következőképpen válaszolt:

„Iskolájuk megtekintése alkalmával tapasztaltam, hogy hitközségük az iskola feladatát helyesen fogta fel s hogy Önök is iparkodnak azt a kor magaslatára emelni, meggyőződtem továbbá, hogy a hitközség és tanítói között ez időben példás egyetértés uralkodik, úgyhogy közbenlépésekre itt soha szükség nem lesz, de fájdalom — folytatja a miniszter ur — sok izr. hitközség van hazánkban, kik hallatlan inhumánus eljárásuk által közbenlépésemet teszik szükségessé, **ilyenkör mindig a szegény és üldözött tanitót fogom pártolni és oltalmazni**“.

Ezek ő Nmtsga szavai. Igéretét bírjuk! Meg fog védeni némely hitközség törvénytíró és inhumán eljárása ellen! Hogy ő Nmtsga a tett embere, ez már eddig is számtalanszor megmutatta és így nem kétkedünk szavai őszinteségében. Igaz ugyan, hogy a magyar zsidó tanítótság már ez eddig történetek után is örök lekötöztetve marad ő Nmtsgának, mert erős karja nélkül a zsidó tanító még maig is a vándorbothoz volna kénytelen nyulni s mint a kis sajka a viharkorbácsolta hullámokon ide-oda vetődne. Csak néha-néha tűnik fel az esthomályában egy-egy kuvik, mely sikoltozásaival a levegőt megrázkodtatja, de mely e homály szürkületében csakhamar eltűnik.

Az 1878-ik év — mint melyben a miniszter ur ő Nmtsga a zsidó tanítók véglegesítéséről szóló örök emlékeztető ismert rendeletét adta ki a magyarhoni zsidó tanítótság életében korszakot alkotó, melyet elfeledni soha, de soha sem fogunk!

E rendelet következménye az volt — mit bevallani tartozunk — hogy egy pár év óta a peres hitközségek száma — kik végre-valahára észre tértek és belátták, hogy gyermekök tanítójával jó lábon állani az észszerű logica követelménye s kik nem akarnak tovább is Don Quixotteféle szerepet vinni — mondom ezek száma nagyon leapadt. Szélcsend állt be! — Csak tekintsük meg a pályázatok tuczatszámra hirdető „P.-Lloyd“ hasábjait! azt tapasztaljuk, hogy ezek már gyérebben jelennek meg, fennen hirdetvén, hogy a hitközségek már beleélni kezdik magukat a tanítói állományok végleges voltában s hogy tanítócsere — mi egy évtized előtt a ritkaságok közé tartozott — csak elhalálozás vagy a tanító önkényi távozása esetében fordul elő.

Mindezekért a zsidó tanítótság hála fejében mit nyújthat egyebet igazságos ügyét védő miniszterének és hazájának mint azt: érdemesítve magunkat e magas pártfogásra az által, hogy teljes erőnket a hazai és felekezeti népoktatásügyünk felvirágzására szenteljük, s hogy egyedüli törekvésünk oda irányuljon, hogy férfias magatartásunk, szakszerű alapos

továbbképzésünk és szorgalmunk által a zsidógyermekből — daczára a mostani réactionárius áramlatnak — derék és hazáját hön szerető honpolgárt neveljünk, ki mint zsidó és magyar majdan hazájának és hitfelekezetének diszére vállaljuk. Ebbeli törekvésünk támogatására a Mindenható kegyelmét kérjük!

Spitzer Ignác,
izr. néptanító.

„Különféle visszaélések”.

„Az izraelita iskolaügyről”.

Egyesületünk orgánuma, mely váltig az izr. iskola szellemi gyarapodását és előhaladását előmozdítani igyekszik, október és novemberi számában szakavatott tollból a fenti czim alatt két két cikket közöl, melyek tartalmuknál fogva a komoly és az izr. iskolaügyet szivenhordó tanítót valóban mély gondolkodásba ejtik, mivel oly tényekkel állunk szemben, melyek meg nem szünése esetén csakugyan, mint Laufer kartárs találóan mondja újra visszavezetnek bennünket az ősi Chéder falai közé és romba döntik az évek óta fáradsággal felépített haladás szilárd várát és elhomályosítandják azon fénysugarat, mely az izraelita iskolát — bár eddig csak részben — a »világosság nimbuszára emelte« s ezt arra teljesen emelni hivatva van. Rövid idő alatt felejtve lesz egyesek buzgó törekvése, ha azon közegek, kik farkasszemmel kísérték ezeknek üdvös munkálkodását, győzni és fölényt gyakorolhatni fognak fölöttök.

S hogy az ily alternatíva előtt tényleg állunk, ez úgy Pozsonymegye érdemes tanfelügyelője, mint pedig Laufer kartárs cikkéből eléggé kitűnik, jóllehet, hogy az illetők az izr. iskolaügy deroute helyzetét csak parányilag ecsetelték, s ezt is csak egyes vidékekből nagyon szolid példákkal illusztrálták.

Ha hazánk minden izr. tanítója felszólíttatnék, hogy ecsetelje vidéke iskolai állapotát, csak ekkor látnók hányadán állunk az izr. iskola szellemi haladásával, csak ez esetben hinnők, hogy nagyon is hátra vagyunk még, tisztelet a kivételnek — s hogy sok tennivaló vár még ránk izraelita tanítókra, de még több a szülőkre.

A fenti igen tisztelt cikkirók soraira reflektálva, nem kerülhetem, hogy ezeknek állításait én is — bár fájdalom sötét vonásokhan — néhány példával kiegészítsem.

Laufer kartárs ur azt mondja, hogy „a schewa kehiloszban önkényűleg bánnak el a vizsgálatok megtartása ügyében”. Hiszen ott van a szellemi előhaladásban oly hires Nyitramegye, melyben egy érdemes Libertiny a tanügy hű őrzője és előmozdítója, melyben nincsenek schewa kehilosz és ott is a tanítók — értem az izr. kollegákat — a kanikulát és a nyár legforróbb napjait egész augusztus 15-ig töltik az iskola négy falai közt, mert itt is a miniszter ur külön kedvezményben részesíté az izraelita tanítókat, megengedvén, hogy ők a fenti időig oktathatnak.

Abaujmegye egyes községeiben megint az a szokás divik, hogy a vakációk csak július hóban tartatnak és augusztusban a tanító újra búhat a járom alá — kinek az. — Septemberben pedig, vagyis a bekövetkező izr. ünnepekkor a vakáció másik szakasza veszi kezdetét. Ez intézkedésről a

fogadandó tanítót a Schultisch pardon! a Schulstuhl bölcsen előre informálja e passust jegyzőkönyvbe veszi, s egy külön szerződésben még arra is kötelezti a tanítót, hogy a gyermekekkel az egész reggeli és esti imát naponta az iskolában elmondassa. Midőn e sorok írója a fenti vakáció megtartásáról a megyebeli tanfelügyelővel személyesen tudakolózott a tanfelügyelő ur a következő felvilágosítással szolgált: „A miniszter ur megengette az izraelitáknak, hogy a vakációt félbeszakithassák». Köszönöm uram a szives felvilágosítást, mondám és süvegemet arcomra huzva, el-sompolyogtam.

De ugyan e megyében és széles e hazában még más hibák is forognak fenn, melyek folytán tanügyünk sohasem fog azon niveau-ra emelkedni melyre tényleg emelkednie kellene. A véglegesítés egyes izr. községek előtt oly megfoghatatlan valami, hogy minden furfangot és cselt kieszelnek ennek meggátlására.

A sok eset közül álljon itt két példa, melynek egyike ugyan nem új már. X. község — úgyhiszem Ozora az igazi neve — 500 frtra kiír egy pályázatot, mely pályázatban az egyéb föltételek felsorolásánál az is van mondva, hogy: „400 frt a profán tantárgyakért, 100 frt pedig a bővített héber oktatásért». E bővített oktatás annyit jelent, hogy egy év múlva a pályázat is bővítve lesz, vagyis a hébert beszüntetik, a tanító 400 frttal megélni nem tudván, mehet s így új pályázat kiíratik.

De ezen eljárás nem bizonyult be hathatósnak; az utolsó időben egy más furfangot kieszeltek: Egyes községek a héber oktatás helyett a kézimunkát használják a törvény kijátszásának palástjául, tudván, hogy ez nem kötelezett tantárgy s így ennek idővel beszüntetése ellen a törvény mit sem tehet. Kiírnak 660 frtra egy pályázatot, s kikötik, hogy 360 frt a rendes oktatásért, 300 frt pedig a női kézimunkáért fizettetik, mely utóbbi fizetés még akkor is eszközöltetik, ha mindjárt csak 3 vagy 4 leány jár kézimunkára, csakhogy a véglegesítéstől mentve legyenek.

Nem szorul kommentárra, hogy egy 660 frtos pályázatra, legyen az bármily nehéz feltételekkel egybekapcsolva, sokan pályáznak, s hogy egyik tanító el is fogadja az állást az sem szenved kétséget. Ha már egy év lefolytával a tanító nem tudott Schmüle vagy Harschl kedvébe járni, vagy a tanítónő a mamáknak nem »tetszett«, beszüntetik a kézimunkát és ha a szegény rászédett tanító a t ö r v é n y e s 360 f r t é r t maradni nem akar, nun dann: Gott befohlen! Ez kiegészítésül Laufer kartárs soraira.

Most nsgos Roth tanfelügyelő ur cikkére még néhány szó kiegészítésül: Az izr. iskolaügz állásáról világos példákkal szolgál az igen tisztelt cikkíró; de ismervén a Csallóköz zsidóiskoláit azt meritem a felhozott példákból, hogy ezek jobbára — ámbár a haza sok vidékeire méltán vonatkozhatnak — Pozsonymegye izr. iskoláira vonatkoznak, mivel az is van mondva: »hogy széles e hazában alig találni izraelita gyermeket, ki olvasni, írni és számolni ne tudná, szóval, ki egy bizonyos fokig nem volna kiképezve«. Uram téved, mert Abaujmegyében nem úgy áll a dolog bár úgy állna! — Itten annyi apró falu van, melyekben még nem kelt fel az oktatás sugárzó napja, melyekben még teljes sötétség van, melyekben számos 10—12 éves gyermek nem izlelte még meg az oktatás édes nektárját s melyek tán annyira vannak képezve, mint Grönland lakóinak gyermekei.

Egyes családok a tanügy e kopár területét igyekszenek ugyan némi-eg termékenyvé tenni, mivel gyermeköket 10—14 éves tanító által o k t a t t a t j á k, ki azonban a legtöbb esetben tán egy fokkal többet sem tud mint a reá bizott tanoncza.

S ha itt-ott létezik is e megyében egy-egy nyilván. izr. iskola akkor ebben a tandíj annyira fel van csigázva (5 frt havonként egy gyermektől), hogy a szegényebbsorsu bizony kénytelen hátramaradni, s ha nagy esdeklés után sikerült a szegényebbnek kedvezményt kieszközölni, mely abban áll, hogy gyermeke 3 frtjával »bevétezik« akkor azon eshetőség előtt áll, hogy az amugy is nehezen összekaparított nagy tandíjat a 2 ik vagy 3-ik hóban nem fogja, vagy tényleg nem fizetheti, mely esetben gyermeke szépen az ajtó elé állittatik.

Ily körülményeknél a szegényebb — s ez képezi a nagyobbbrészt — sorsu izraelitagyermekek felnő minden oktatás nélkül. Hiszen nálam is oly tanulók vannak beírva, kik daczára annak, hogy 9—10 évesek sohasem jártak még iskolába, sohasem élveztek oktatást: de még helyben is sokan tankötelesek — nem járnak iskolába, mivel szülőik a nagyraszabott tandíjat fizetni nem képesek. Ez így áll nálunk s így példákat minden megyéből lehetne felhozni, miből következik, hogy az izraeliták iskolaügye csakis a nagyobb helységekben megfelel a törvény és a kör igényeinek; de a tanulók zöme — értem azokat, kiknek szülei kisebb falukban, pusztákon lakni kényszerítvők — semmi, vagy csak csekély oktatásban részesülnek. Roth tanfelügyelő urnak azon nézete, hogy az oktatás lehetősége céljából egyes izr. családok szövetkezzenek és magán-iskolát tartsanak fel, miáltal a zugiskolák megszűnnének, szintén keresztülvihető, mivel oly vidékek is vannak, hol több falu az egymástól jelentékeny távolság miatt ezt nem teheti, mivel a zord téli időben lehetetlen zsenge gyermekeket gyalog oda küldeni; de még azt sem kívánhatjuk, hogy egy faluban egyedül lakó szegényebbsorsu családapa több tanköteles gyermekeit e városba küldje, mivel számos esetben még a vagyonosabb sem igen akar áldozni. Látjuk tehát, hogy nehéz, de nagyon nehéz ez ügy mikénti orvoslásáról szólni.

De elvegre mivé lesz az izraelita tanügy így sokoldalú hibákkal szemben? Egyelőre az izr. iskola jelen állása vidékenként felderítendő, s ha elég adatok birtokában leszünk, első sorban az izr. tanítók feladata leendő az ügyet megbeszélni, másodizben pedig egyesületünk lesz hivatva orvoslásról gondoskodni s hogy miben fog az állani azt annak idején majd megmondjuk. De így közös törekvéshez elodázhatlan szükséges, — mi már sajnos! oly sokszor szellőztetett — hogy a haza összes izr. tanítói egy zászló alá tömörüljenek, hogy mind megannyian az „Országos izraelita tanítóegyesület kötelékébe olvadjanak, így egyesült erővel és tántorithatlan kitartással minden erejüket az izraelita iskolaügy rendezésére fordithassák, szem előtt tartván, hogy az izraelita tanító a jelenben sokkal jobban, mint évek előtt hivatva van a korral haladni, a törvény igényeinek teljesen megfelelni és a hazának méltó polgárokat nevelni. S ha ez tán a jelenkori izr. tanítók főzömének még nem sikerülend, így ne csüggedjünk és legalább oda iparkodjunk, hogy a már némileg virágzásnak indult tanügyünket az egész hazában azon polczra emeljük, hogy másoktól szemrehányást ne várhassunk; gondoskodjunk oly eszközökről, melyek lehetővé fogják tenni, hogy az izr. iskola-ügyében jelenleg oly szembeötlő hibák mihamarább kiküszöböltessenek s neveljünk — ahol a nevelés épen lehető — oly szülőket, kik a haladást szükségesnek látni és majdani gyermeköket e szellemben nevelni is fogják. Ugy adja Isten!

Abauj-Csány, 1884. november 21-én.

Lilienthal Miksa.

Az izr. iskolaügyhöz.

Nagyon figyelemreméltónak tartom azon körülményt, hogy egy jeles tanfelügyelő ur tollából lapunk 11. számában egy cikk jelent meg, mely iskolaügyünkkel behatóbban foglalkozik.

Ugy hiszem tehát, hogy nem végzek felesleges dolgot, ha mint közvetlen érdekelt nevezett cikkre reflektálok és alkalmissal egyben-másban én is elmondom nézeteimet.

Nem szándékozom a tapasztalatból merített tényeket cáfolgatni, sem nem azok bővebb magyarázatába bocsátkozni, hanem a cikknek egy passzusában az mondatik, hogy a törvényhozás nem gondoskodott az izr. tanügyről, de a miniszter ur annál többet tett ez ügyben szabályrendelet útján; ezt szótlanul hagynom nem lehet.

Ha szó szó szerint vesszük ezen tételt, akkor nincs mit szólnunk ellene; mert a miniszter ur csakugyan a semminél többet tett az izr. iskolaügygyel; ő ugyanis a tanítók állandó-ítása tárgyában megtette a kellő intézkedéseket; de hogy ezzel az egész izr. iskolaügyet felkarolta, illetőleg felvirágoztatta volna, korán sem áll. Roth József tanfelügyelő ur sem állítja ugyan ezt; de ő az izr. iskolaügy felvirágoztatását, melyért mindnyájan olyannyira rajongunk, mint egyelőre látszik, nem is teszi többet a törvényhozástól, vagy a miniszter urtól függővé; ő ezt teljesen a hitfelekezettől magától várja feltétlenül, a mire cikkének zárszavában nagy lelkesültséggel figyelmezteti az izraelitákat.

No, ezért mi hálával tartozunk az érettünk lánzó tanfelügyelő urnak; kalapot is emelünk előtte mindnyájan. De ha mi is mélyebben betekintünk a dologba azon tapasztalathoz jutunk, hogy végre-valahára mégis ha az izr. iskolák felvirágoztatását komolyan akarják — kell, hogy vagy törvényhozási úton, vagy legalább szabályrendeletileg valami történjék az izr. iskolákkal. Nézzük a szellemi részét mindenekelőtt. Jelenleg, ugyanis minden iskola a bibliafordítással kénye-kedve szerint jár el, nincs kötelesség kimondva, hogy ez az államnyelvén történjék és úgy vagyunk vele, mint a babeli torony építésénél: nem értjük egymás nyelvét.

Mondja rá valaki, hogy lesz-e itt egyöntetőség, törvényhozás vagy rendelet nélkül? Én határozottan állítom, hogy nem lesz. Menjünk tovább. Az érintettem cikkben az aprébb hitközségekre nehéz állapota van ki-mondva az iskola létesítésében. Ez is részben áll; de hány 40—50 tagu hitközséget tudnék megjelölni az országban, a hol papra, kántorra van pénz, a hol a község felosztásáról mit sem tartanak, de mindemellett tanítóra nincs egy fillér sem?

Menjünk még tovább. Vannak oly nagyobbféle községek is, a hol kényszerűségből van ugyan iskola, de kellően felszerelve nincs; mert a tulajdonképeni hitközség nem is érzi magát kötelezve az iskolát fentartani, hanem nyakába sózza az egész terhet az illető szülőkre, azt állítván, hogy csak az köteles a terhet viselni, a ki hasznát veszi; a gyermektelen szülő nem köteles az iskola fentartásához járulni; a hitközség maga plane — tisztelet a kivételnek — az iskolától úgy irtózik, mint az ördög a tömjéntől. Mondja hát valaki: nem kell-e itt törvényhozási orvosság? Hogy mégis a zsidógyermek egy bizonyos fokig ki van képezve, azt csak a tanítóságnak rovom fel; mert önhizelgés nélkül mondom, a zsidó tanítónak szorgalma ha nem is képesített, ritkítja párját.

De hogy tárgyunktól el ne térjünk; határozottan hangsúlyozatom, hogy az izr. iskolaügy igenis sok törvényhozási vagy a mint mondom, leg-

alább miniszteri szabályozásra vár. Akkor, de csakis akkor fejtheti ki a zsidótanító tehetségét és erejét kellőképen; de ennek hiányában, ha nem is egészen, de nagy részben füstbe megy minden törekvésünk, hiába minden erőlködésünk; addig megfeszített munkánk hasonló a sisípuszi munkához

Laufer Lajos.

Ofner Lipót született 1798., meghalt 1884-ben.

Ofner Lipót nagykanizsai izr. nyugalmazott 86 éves tanító, f. hó 10-én végelgyengülésben meghalt és 12 évi kísértetett tanítólársai részvéte mellett örök nyugalomra.

Szegény öreg, mint Pestalozzi érdemes növendéke, ő is örök küzdelmet folytatott a balsors és az élet szükségletei ellen, mignem a halál megadta neki azt, mit életében a hosszú küzdelem után sem találhatott — a nyugodalmat.

1798-ban született Ó-Budán, hol is az akkor már főnállott Mária Theresia-féle izr. 4 osztályu német nyelvű elemi iskolában és az ottani rabbi által vezetett héber és vallástani főiskolában nyert alapos oktatást. Bő tudományánál fogva választhatott volna — mint számtalanszor beszélte — a tanítói és papi pálya között, de ő vallásbani szabadelvűsége és a modern világi tudomány után érzett vágyakozása következtében inkább a tanítói pályát választotta. Így működött néhány évig szülővárosában Reis H. előkelő házában mini nevelő tanító, míg aztán 1819-ben jó hírneve következtben meghivatott Nagy-Kanizsára Benczion előkelő, gazdag kereskedő egyetlen fiához nevelő tanítónak.

Itt aztán töltött néhány kellemes évet, hiven teljesítve elvállalt kötelezettségeit, a mellett pedig szorgalmasan fölhasználta szabad óráit további kiképeztetésére.

1832-ben, midőn a nagykanizsai izr. hitközség nyilvános iskolát nyitott, Ofner Lipót is a tanítótestületbe vétetett fel, hol is 1865-ig mint buzgó tanító működött. Ötven évi tanítói működése után megérdemlette volna, hogy végnapjait béke és nyugalomban töltse, de a szegény tanítónak a hosszú élet nem áldás!

Csekély nyugdíjából nem igen nyújtózkodhatott, így gyakran meggyült a baja és csakis rokonai és jóakarói anyagi támogatása mellett bírta magát valahogyan fönntartani.

Folytonosan küzdött, míg a halál véget nem vetett szeme világotól néhány év óta megfosztott, anyagi gondokkal küzködő életének. Így tehát végre megszabadult fáradságos, anyagi gondokkal jutalmazó pályájától és bevonult a béke és nyugalom kikötőjébe. Áldás hamvaira! **Boronkay.**

Levelezés.

T e k i n t e t e s s z e r k e s z t ő ú r !

Engedje meg, hogy hivatalos közlönyünkben, mely életrevalóságának már oly gyakran jelét adta, egy oly dicső férfunak önzetlen áldozatkészégét nyilvánosságra hozzam, kinek érdemei szeretett hazánkban és azon túl is ismeretesek.

Ezen nagyrebecsült férfiú **Somsich Pál Ő Nméltósága.**

Ezen érdemekben gazdag férfunak a nagybajomi izr. hitközség örök hálával tartozik; mert midőn Somogy- megyei saárdi birtokán időzött, meg-

hallottá, hogy hitközségünk egy a kornak megfelelő iskolaházat vett és azt szegénységénél fogva ki nem fizethette, nemeslelke sűgallatának engedve, önkényt felajánlta a hitközségnek, miszerint kieszközölni fogja azt, hogy amortizációra kedvező feltételek mellett kölcsönt nyerni fog és nem elég, hogy ez által már atyailag gondoskodott hitközségünk érdekében, saját pénztárából 100 frtot ajándékozni méltoztatott iskolának alapjára.

Midőn tanügyünk érdekében tanusított áldozatkészségeért hálánk érzéseit e becses lapban is kifejezzük, engedje meg, hogy a n.-bajomi izr. hit-elüljáróságának köszönő levelet is közzétehessem, mely szóról-szóra így hangzik :

A n.-bajomi izr. hitközség elüljáróságától.

Nagyméltóságú és kegyelmes urunk!

Kegyes jóltevőnk!

Alig találunk szavakat, hogy Nagyméltóságod iránti mély hálánknak kifejezést adhatnánk azon kegyességeért, hogy rólunk megemlékezett, ugy a kölcsönkieszközlésért közreműködött, de leginkább azon nemeslelkű ajánlatáért, a menyinyiben iskolánk alapjára 100 frtot legkegyelmesebben ajándékozni méltoztatik.

Írántunk tanusított jótéteményeit sohase fogjuk feledni!

Kegyes adományát mély tisztelettel és őszinte hálával eltoadjuk és közgyűlésileg elhatároztuk, hogy ezen nagylelkű adomány emléke örökitesék meg az által, hogy ezen 100 frtot egy Somssich Pál alapítványnak kezdetét képezze, melynek kamatai jótékony, különösen iskolai célokra fognak fordítani.

Érzelmekben gazdagok, de szavakban képtelenek vagyunk, hogy hálánkat méltóképen kifejezhessük; azért hő imát rebegünk Istenhez, hogy nemeslelkű jóltevőnket megáldja és boldogítsa Csak a mindenható hálálhatja meg jóságát, melyet irántunk és gyermekeink iránt tanusítani kegyeskedett, és Isten bizonyára meg fogja hallgatni hálás szivünk esdeklését.

Fogadja nagyméltóságod örökké tartó hálánk ismételt kifejezését, melylyel vagyunk Nagyméltóságodnak lekötölezett szolgálai :

Nagy-Bajom, 1884. november 4.

Schlesinger Ignác,
hitk. jegyző.

Böhm Ignác, s k.
hitk. elnök,

Dr. Schön Jakab, s. k.
iskolaszéki elnök.

Menczer Lipót, s. k.
hitk. II. elnök.

Tekintetes szerkesztő ur!

Bátorkodom uraságotat megkérni, sziveskedjék a következő elismerő levelet becses lapja legközelebbi számába felvenni, nemhogy községünk nagylelkűségét akarnám a tanítóvilággal tudatni, hanem hogy hazánk izr. tanítói abból vigasztalást és felbátorítást merítsenek; hadd lássák, hogy az. érdem a tanítói pályán is megtalálja méltó jutalmát.

A tek szerkesztő úrnak alázatos szolgálja

Lipto-Szt.-Miklós, 1884. nov. 6-án

Kohn József,
iskolaszéki tag.

*

*

T. cz. **Kacz Henrik** okleveles tanító urnak Helyben.

7

szám.
1884

A lipó-szentmiklósi izr. hitközség iskolaszéke folyó évi okt. 22-én megtartott ülésében egyhangu határozata kedves kötelességemmé teszi

Önnek iskolánk folyó évi tanrendjének megállapítása körül tannsitott ügybuzgalma, ernyedetlen szorgalma és sikeres tevékenységeért az iskolaszék dusan kiérdemelt elismerését tolmácsolni.

Midőn ezen kötelességemnek imigy eleget teszek, felkérem, sziveskednék az önre bizott oktatást és nevelést ugy mint mostanáig, továbbra is oly dicséretes módon és eredménnyel folytatni.

Kelt Liptó-Szt.-Miklóson, 1884. évi okt. 30-án.

a liptó-szentmiklósi izr. hitközség iskolaszékének elnöke:
Dr. Groszman Ignác.

EGYLETI ÉLET.

November hóban fizettek tagdíjat:

Pártoló tagok:

Wolfner Julius Bpest 5 frt.

Dr. Goldziher Ignác Bpest 5 frt.

Rendes tagok:

Baumgarten Sámuel Győr, 2 frt.	Neumann Ármin Arad, 4 „
Beck József Bpest, 4 „	Pfaufeder Márk Illava, 2 „
Berndorfer K. Sz.-Fehérvár, 4 „	Pfeifer Mór Győr, 2 „
Bleyer Miksa Vác, 4 „	Reif Jakab Bpest, 4 „
Bleyer J. Miskolcz, 4 „	Reisz Izsák Chropó, 2 „
Blitz Samu Érsekujvár, 1 „	Révai Miksa Keszthely, 4 „
Braun Dávid Győr-Sziget, 2 „	Richtman Ferenc N.-Kikinda 2 „
Buxbaum Henrik Pozsony, 3 „	Roth Ede Mosony, 2 „
Deutsch Sámuel Szeged, 2 „	Singer Adolf B.-Gyarmath, 2 „
Diener Sándor Veszprém, 4 „	Stern Sarolta Győr, 2 „
Fischer József Győr, 2 „	Stier Ignác Mosony, 2 „
Fürth Samu Érsekujvár, 2 „	Szógyi Vilma Győr, 2 „
Galantai Bernát Győr-Sziget, 2 „	Schächter Károly Győr-Szig. 2 „
Geiger Miksa Esztergom, 4 „	Schiller Józsa Mosony, 2 „
Györky Károly Apatin, 3 „	Schichtanz Ármin Bpest, 1 „
Heilpern Benő D.-Szerdahely, 2 „	Schlesinger Ignác N.-Bajom, 4 „
Hirschler Dávid N.-Vázsony, 2 „	Schlesinger A. Érd, 2 „
Klein Ármin Uj-Kécske, 1 „	Schön Bernát Győr, 2 „
Klingenberg J. Pécs, 2 „	Schwarz Károly Barcs, 2 „
Krausz Márk Pagyerocz, 1 „	Weber Soma Budapest 1 „
Lichtenfeld Jakab A.-Szántó, 2 „	Weinberger Roza Győr, 2 „
Neufeld Ármin Zólyom, 3 „	Weinberger Mór Turzovka, 2 „
Neufeld Gusztáv Érsek-Ujvár, 2 „	

Vegyesek.

— *Kérelem.* Tiszteletteljesen felkérjük egyesületünk t. tagjait arra, hogy tagsági díjaik hátralékait minél előbb küldjék be, annál is inkább, mivel mint minden év végén, ugy az idén is, egyesületünk tagjainak névsorát összeállítjuk és nyilvánosan kimutatjuk, mely névsorba azonban csak azokat vehetjük fel, kik ez évre eső tagsági díjaikat lefizették.

9. §. „Jogok elvesztése. A ki az egész éven át évi járulékait be nem fizette, megszűnt az egyesület tagja lenni, és valamennyi jogát elveszti, a nélkül, hogy a már befizetett járulékok visszatérítésére igényt tart-

hatna. Rendkívüli esetekben azonban a választmány — a netalán mostoha körülmények tekintetbe vételével — a további hat hónapig terjedő fizetési halasztást engedélyezhet.

10. §. Az egyesületből egyszer kilépett tag, ha netalán ismét az egyesület kebelébe akar lépni, köteles az elmulasztott időszakra eső tagsági hátralékot pótolni. Rendkívüli esetek alkalmával a választmány felhatalmaztatik a hátralékok részbeni vagy egészben való elengedésére. Azon rendes tagok pedig, kik időközben a tanítói hivatalt valamely más hivatásn körrel felcserélik, valamint azok is, kik a Sz-István korona országain kívül telepednek le, megszűnnek az egyesület tagjai lenni.

— **Özvegy Györgyei Adolfné** Ó Nagysága boldogult férje emlékének tiszteletére **100 forintot** adományozott egyesületünknek, a miért házánk zsidó tanítósága nevében ez uton is nagyratisztelésünket és mély hálánkat kifejezzük.

— A hidalmási zsidóiskola derék igazgatója főtisztelendő **Paneth Sámuel** közreműködésére a hitközség még egy tanítót alkalmazott iskolájához és a tanítói fizetést 50 frttal emelte, mi az ottani hitközség szerény anyagi viszonyainál nagy vivmánynak tekinthető.

Szerkesztői posta.

Rosemberg Jakab B.-S.-Mihály. Iskolaügyi cikkeket a napi lapok a szaklapokból szokták felvenni, de nem megfordítva. Ezért kérésének ezuttal eleget nem tehetünk.

Az orsz. izr. tanító-egylet kiadásában

és

Zilahy Sámuel

budapesti könyvtáros bizományában megjelentek:

Héber imakönyv magyar jegyzetekkel ára kötve	— 40
Magyar olvasókönyv az izr. népisk. II. oszt. számára, 2. javított kiadás, szerk. RADÓ VILMOS tanár, ára kötve	— 32
Magyar olvasókönyv az izr. népisk. III. oszt. számára, 2. javított kiadás, szerk. RADÓ VILMOS tanár, ára kötve	— 36
Magyar olvasókönyv az izr. népisk. IV. oszt. számára, 2. javított kiadás, szerk. RADÓ VILMOS tanár, ára kötve	— 45
Magyar Abc és olv. könyv az izr. népisk. I. oszt. számára, szerk. MÜLLER ADOLF, ára kötve	— 20
Német olvasókönyv az izr. népisk. II. oszt. számára, 2. javított kiadás, szerk. MENDEL LAJOS, ára kötve	— 32
Német olvasókönyv az izr. népisk. III. oszt. számára, 2. javított kiadás, szerk. MENDEL LAJOS tanár, ára kötve	— 36
Német olvasókönyv az izr. népisk. IV. oszt. számára, szerk. MENDEL LAJOS tanár, ára kötve	— 45
Német Abc és olv. könyv az izr. népisk. I. oszt. számára szerk. HERZOG EMIL főv. tanító, ára kötve	— 20
Mózes öt könyve magyar fordítással. I. II. III. IV. V. Ára egy-egy kötetnek kötve	— 40

A FRANKLIN-TÁR-

(Budapest, IV. kerület,

megjelent és minden könyv.

- Csukási F. és Schön J.** Zsidó hittan a szentírás elbeszélései kapcsán az őshéber eredeti szöveg alapján a legjelesebb értelelmezők és fordítások egybevetésével.
- Első könyv. A népiskola felső osztályai, illetve a polgári és középiskolák alsó osztályai számára. Fűzve 60 kr.
 - Második könyv. A polgári és középiskolák III és IV. osztályai számára. Fűzve 50 kr.
 - Harmadik könyv. Függelékül a második könyvhez. Az írott és szóbeli tan alapján, Dr. Baeck lissai rabbi nyomán. A polgári és középiskolák negyedik osztályai számára. Fűzve 20 kr.
- Erdödy János.** Földrajzi vezérfonal iskolai és magánhasználatra. Negyedik átdolgozott kiadás. Kilencz térképpel Fűzve 40 kr.
- Führer I. és Schön J.** Módszeres nyelvtani példatár számos feladvánnyal. A népiskolák II. osztálya számára mondattani alapon. Kötve 20 kr., III. osztály számára kötve 25 kr., IV. osztály számára kötve 25 kr.
- Hochmuth Abraham.** Gotteserkennniss u. Gottesverehrung als Lehr- und Handbuch zum Religionsunterricht 1 fl. 20 kr.
- Istenismeret és Istentisztelet. A biblia és későbbi iratokon alapuló tan- és kézikönyv a vallás oktatására 1 frt 20 kr.
- Hoffmann Mór.** Német nyelvtan. A közép- és polgári tanodai alsóbb osztályok számára. I. rész. Második javított és magyar olvasmányokkal bővített kiadás. Fűzve 60 kr. II. rész. A polgári tanodák III. és IV. osztályai használatára. Fűzve 80 kr.
- Klingenberg J.** Deutsches Sprachbuch. Ein Leitfaden zur praktischen und theoretischen Behandlung des einfachen Satzes, mit einer Beigabe von Orthographie und Stylübungen. Zweite Aufl. I. Theil. Für die III. Volksschulcl. Geh. 30 kr. II. Theil. Für die oberen Volksschulclassen (4. 5.) geh. 40 kr.
- Magyar nyelv- és írálytan. Helyesírási és irod. függelékkel. A népiskola V. és VI., valamint a polgári iskola I. és II. osztály számára. Második javított kiadás. Kötve 60 kr.
 - Gyakorlati ném. nyelvt. kezdők számára I. r. Kötve 25 kr.
- Kohányi Sámuel.** G y e r m e k d a t o k Fröbel fejlesztő

SULAT KIADÁSÁBAN

egyetem utca 4. szám)

kereskedésben kapható

- r e n d s z e r é h e z. Kisdud-óvodák, gyermekkertek, a népiskolák alsóbb osztályai és családi használatra. I. füzet. Füzve 20 kr., II. füzet. Füzve 40 kr.
- Kont Gyula.** Elemi természettan. Első természettani tanulmányul, különösen a közép- és polgári iskolák számára 1 frt. 60 kr.
- Löw Lipót** Bibliai történet zsidó tanulók számára. Magyarra áttette Löw Tóbiás. V. kiadás. Kötve 50 kr.
- Ribáry Ferencz.** Magyarország története rövid előadásban. Elemi-, felsőbb. nép- és polgári iskolák számára. Második kiadás, füzve 25 kr.
- Kis földleírás. Elemi- és felsőbb népiskolák számára. Hetedik javított kiadás. Kötve 30 kr.
- Stricker J., Klein L. und Mayer A.** Das erste Schuljahr. Fibel nach der gemischten Schreibemeth. Cart. 25 kr.
- Das zw. Schulj. Deut. Leseb. f. d. Volkssch. Ung. Cart. 30 kr.
- Das dritte Schuljahr. Cart 40 kr.
- Das vierte Schuljahr. Cart 50 kr.
- Das fünfte Schuljahr. Cart. 60 kr.
- Das sechste Schuljahr. Cart. 70 kr.
- Szirmai J., Vöröss S. és Szilágyi J.** Az első iskolai év. Magyar Abc- és olvasók. a népisk. I. oszt. sz. Keményköt. 20 kr.
- A második iskolaév. Magyar olvasó- és nyelvképzők. a népisk. II. oszt. számára. Keménykötésben 30 kr.
- A harmad. iskolaév. A népisk. III. oszt. sz. Keményk. 30 kr.
- A negy. iskolaév. A népisk. IV. oszt. sz. Keményk. 50 kr.
- Az ötödik és hatodik iskolaév. A népisk. V. és VI. osztálya és az ismétlő isk. számára Keményk. 60 kr.
- Szomor Károly.** A magy. nemzeti irod. tört. vázlatban. Felsőbb nép- és polg. isk., nőneveld. és tanítóképz. sz. Füzve 60 kr.
- Ziltz Mór.** Hittan az izraelita népiskolák felsőbb osztályai számára. Harmadik kiadás. Füzve 40 kr.
- Hittan az izraelita népiskolák alsóbb osztályai számára. Hatodik kijavított kiadás. Keménykötésben 30 kr.
- Religion sl. für israel. Schulen. II. vielf. verm. Aufl. nebst einem Anhang von den Ceremonialg. Geh. 65 kr.
- Glaubensl. f. d. unt. Cl. d. isr. Volkss. III. verb. Aufl. Geh. 25 kr.
- Glaubenslehre für die höheren Classen der isr. Volksschulen. Dritte vermehrte und verbesserte Auflage. Geh. 35 kr.
- Hebräische Sprachlehre für isr. Volksschulen in zwei Cour- sen. Zweite Aufl. Geh. 40 kr.

ifj. Nagel Otto

könyvkereskedése Budapestén, Muzeum-körut, a nemzeti színház bérházában.

Bevezetés ajánlatos Népiskolai tankönyvek:

- Módszeres tornatanítás** I. Népiskolai tornagyakorlatok irták HORVÁTH F. és JUHÁSZ GY. Ára —.40
- Népiskolai földrajz.** Irta: BARNA J. fővárosi tanító, I. rész a népiskolák IV. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20
- Népiskolai földrajz.** Irta BARNA J. fővárosi tanító, II. rész a népiskolák V. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20
- Népiskolai földrajz.** Irta BARNA J. fővárosi tanító III. rész a népiskolák VI. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20
- A földrajz tanulását e könyvecske a gyermeknek nagyon megkönnyíti, mivel minden fölöslegest mellőzve rövid velős szavakkal és hiánytalanul a szükséges ismeretet nyújtja.
- Magyarország története** párhuzamosan **alkotmányunk vázlatával** és a főbb világesemények függelékével az újabb miniszteri tanterv alapján, irta BARNA J. főv, tanító. Harmadik kiadás. Kemény kötésben —.30
- Az alkotmány-története levezetve a történelem fonalán, könnyen megérthető módon, nagyon elősegíti a gyermeknek a tárgy értelmezését s hogy ez a nagyérdemű szakközönségnél méltó elismerésre talált, mutatja a könyv rövid idő alatt megjelent harmadik kiadása.
- Népiskolai számtan** I. rész, a népiskolák II. osztálya számára, irták VIRÁG (SCHÖN) JÓZSEF és WALTER K. kemény kötésben ára —.15
- Népiskolai számtan** II. rész a népiskolák III. osztálya számára, irták VIRÁG (SCHÖN) J. és WALTER K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára —.20
- Népiskolai számtan** III. rész a népiskolák IV. osztálya számára, irták VIRÁG (SCHÖN) JÓZSEF és WALTER K. fővárosi tanítók, kemény kötésben — 20
- Népiskolai számtan** IV. rész a népiskolák V. és VI. osztálya számára, irták VIRÁG (SCHÖN) JÓZSEF és WALTER K. fővárosi tanítók Kemény kötésben ára —.40
- E könyvecske osztályról-osztályra vezeti a gyermeket az elemi számtan ismeretébe a vidéki gyermek látköréből vett gyakorlati példákat alkalmazva, miért is e könyv vidéki iskolában különösen helyén van.
- Az egyenletek** megfejtése népszerű modorban irta SCHWARZ M. állami tanító a népiskolák V. VI. osztályai és polgári iskolák számára. —.40
- E könyv jövedelméből az országos tanítók árvaháza javára minden elkelt példány után tíz-tíz krajczár szerző részéről fordittatni fog.

Német nyelven:

- Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben,** irta FLESCH M. fővárosi tanító I. Theil für die unteren Jahrgänge der Volksschule. Második kiadás. Kemény kötésben ára —.30
- Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben,** irta FLESCH M. fővárosi tanító II. Theil für die oberen Jahrgänge der Volksschule. Kemény kötésben —.30

Nyom. GARAI MÓR, Budapest, Károly-körut 3. Huszárház.